

Datum: 14. december 2011

OBISK LJUBLJANE Z OGLEDOM LJUBLJANSKEGA GRADU

V soboto 10. decembra 2011 smo se v dopoldanskih urah odpravili na enodnevni izlet v Ljubljano. Po enourni vožnji smo izstopili iz avtobusa na Krekovem trgu, kjer nas je pozdravil župan Mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič. V spremstvu prijazne lokalne vodičke Simone Skubic smo odšli na ogled mestnega jedra. Sprehodili smo se do prostora, kjer je zdaj osrednji del ljubljanske tržnice, nekoč pa je stal škofijski licej, to je gimnazija in višja šola, z licejsko knjižnico. Po potresu v Ljubljani leta 1895 so ga podrli in nastal je velik prazen prostor, ki so ga namenili za tržnico. Trg so poimenovali po prvem slovenskem pesniku Valentinu Vodniku, ki je bil na liceju profesor in ravnatelj, čigar spomenik je stal na tem mestu in stoji še danes - Vodnikov trg. Izvedeli smo, da je Vodnikov trg eden mlajših ljubljanskih trgov. Na istem mestu je od 13. stoletja dalje stala frančiškanska cerkev s samostanom in samostansko knjižnico. Na tem mestu je potekalo tudi srednjeveško mestno obzidje (vzhodno obzidje) kjer so bila t.i. » samostanska vrata «. Zadnji viden ostanek fortifikacije pa je obrambni stolp. V 18. stoletju so se frančiškani preselili v nekdanji Avguštinski samostan (Prešernov trg), kjer bivajo še danes, v zgradbi pa je prostora našla mestna šola, imenovana ljubljanski Licej. Stavba je bila ob potresu leta 1895 močno poškodovana, tako da so jo podrli leta 1905. V spomin na šolo so pot, ki vodi iz trga na Ljubljanski grad, poimenovali Študentovska steza. Naslednja znamenitost, ki smo si jo ogledali je bil Spomenik Valentinu Vodniku, ki je bil postavljen leta 1888 pred vhodom v Licej, zato je kip s hrbtom obrnjen proti trgu. Med letom 1895 in 1903 so bile ruševine samostana oziroma Liceja odstranjene, na tem mestu pa je nastal trg, ki so ga mestne oblasti brez večjih razprav (spomenik je že stal) poimenovali po Valentinu Vodniku. Na njem je dobila svoj prostor ljubljanska zelenjavna tržnica. Pot nas je vodila mimo stojnic, kjer je lepo dišalo po hrani. Poleg osrednjega dela na Vodnikovem trgu pa obsega še: Plečnikovo tržnico ob Ljubljani, ki jo je arhitekt zasnoval kot spomin na nekdanjo rimsko Emono in sega od

Zmajskega mosta do Tromostovja; stojnice na Pogačarjevem trgu, ki se nahaja pred Semeniščem in za ljubljansko stolnico svetega Nikolaja, so namenjene pridelovalcem ekološke hrane. Ljubljanska tržnica je bila dopoldne izredno živahen, srečevali smo ljudi, ki se družijo, poklepetajo in seveda nakupijo sveže sadje in zelenjavo, ki jih na lesenih stojnicah prodajajo trnovske branjevke in tudi ostali domači pridelovalci. Na kovinskih stojnicah pa so ponujali domače in predvsem uvoženo sadje in zelenjavo. Poleg domačinov tržnico obišče tudi veliko tujih turistov, saj je tržnica v vsakem mestu velika zanimivost in tudi ekonomska slika tega mesta. Poleg ljudi so bili redni obiskovalci ljubljanske tržnice tudi naši hišni ljubljenci. Sledil je ogled Stolnice svetega Nikolaja, ki je stolnica Nadškofije Ljubljana in župnijska cerkev Župnije Ljubljana - Sv. Nikolaj. Trenutna cerkev stoji na mestu, kjer so stale predhodne cerkve. Prva cerkev na tem prostoru je omenjena v letu 1262 in je bila triladijska romanska bazilika, ki pa je leta 1361 pogorela. Potem so cerkev obnovili v gotskem slogu. Leta 1461 je bila ustanovljena škofija Ljubljana in takrat je postala stolna cerkev. Toda že čez 8 let, leta 1469, je ponovno zgorela. Leta 1701 so jo dokončno porušili in zgradili novo baročno dvoransko cerkev, ki je bila posvečena 8. maja 1707 in stoji še danes. Cerkev so okrasili različni umetniki: Domenico Nimis, Giulio Quaglio (freske med letoma 1703 - 1706 in 1721 -1723), Angelo Putti (kipi med 1712 - 1713 in slike 1715), Francesco Robba (oltar med letoma 1745 - 1750), Paolo in Giuseppe Gropelli (oltar iz leta 1711), Matevž Langus (poslikava kupole leta 1844), Tone Demšar (glavna vhodna vrata), Mirsad Begić (stranska vhodna vrata), ... Po nekaj minutah hoje smo pred nami zagledali Zmajski most, ki je cestni most čez Ljubljanico, ki se nahaja severovzhodno od Vodnikovega trga v Ljubljani. Zgrajen je bil za časa županovanja Ivana Hribarja kot nadomestilo za leseni Mesarski most, ki je stal prej na tistem mestu in je bil poškodovan v ljubljanskem potresu leta 1895. Zgradba je bila za tisti čas inovativna, iz armiranega betona po tehniki avstrijskega inženirja Josefa Melana. Namesto železnih palic, vgrajenih v betonsko strukturo, je bil zgrajen na oboku iz železnih tramov, kar je omogočilo gradnjo brezčasne podporne strukture. Dalmatinski arhitekt Jurij Zaninovič je oblikoval okrasje v secesijskem slogu z rastlinskimi motivi in štirimi velikimi kipi zmaja, simbola Ljubljane, iz kovane pločevine (poleg številnih manjših - skupaj je na njem 20 kipov zmajev). Ob otvoritvi leta 1901 je bil most posvečen štiridesetletnici vladavine cesarja Franca Jožefa I. in poimenovan Jubilejni most. Na straneh so v ta namen izpisane letnice 1848 - 1888, obletnico pa sta obeleževali tudi spominski plošči v slovenščini in nemščini. Takrat je bil eden prvih železobetonskih mostov v Evropi in prva železobetonska konstrukcija v mestu. S 33,34 m premera je imel tretji najdaljši lok med tedanjimi evropskimi mostovi. Kmalu je raba uradnega imena zamrla in most je zaradi svojega okrasja postal znan kot » Zmajski most «. Kasneje je bil kot prvi slovenski most prevlečen z asfaltom, med 1983 in 1984 pa tudi temeljito prenovljen. Danes se smatra za enega najlepših primerov secesijske arhitekture mostov na svetu in je zaščiten kot tehniški spomenik, predstavlja tudi eno od znamenitosti mesta Ljubljane. No in že smo prišli na Prešernov trg, ki je nastal iz srednjeveškega križišča pred mestnimi vrati. Današnji videz je začel dobivati v 17. stoletju, ko je bila zgrajena frančiškanska Cerkev Marijinega oznanjenja. Tako se je trg prvotno imenoval Marijin trg. Temu je sledilo - prenova trga. Tlakovali so ga šele sredi 19. stoletja, potem ko so porušili mestno obzidje (tudi bližnja Špitalska vrata). Drugi pomembni dejavnik pri razvoju trga je bil veliki potres leta 1895, ki je porušil oziroma poškodoval srednjeveške hiše. Na njihovem mestu so nato zgradili baročne

meščanske palače: Frischovo, Seunigovo, Centralno lekarno, trgovino Urbanč, Hauptmannovo hišo ter Mayerjevo palačo. V prvem desetletju 20. stoletja so prenovili Hauptmannovo hišo, iz baročnega v secesijski slog. V istem slogu so zgradili Urbančevo hišo, današnji Centromerur, ki je bila prva veleblagovnica v Ljubljani. Osrednji položaj trga zavzema Prešernov spomenik. Spomenik je eden izmed najbolj popularnih ljubljanskih spomenikov. To je zasluga arhitekta Maksa Fabianija, ki si je zamislil podstavek in lokacijo spomenika v izteku Miklošičeve in Čopove ulice. V spomin pesniku Francetu Prešernu je bil spomenik slovesno odkrit 10. septembra 1905. Kip, katerega avtor je akademski kipar Ivan Zajec, je sprva naletel na velik odpor in kritike med likovnimi poznavalci in v cerkvenih krogih, ker je nad pesnikovo glavo razgaljena muza. Ljubljanski nadškof Anton Bonaventura Jeglič je spisal protestno pismo tedanjemu županu Ivanu Hribarju in zahteval, da se kip umakne izpred cerkve. Zaradi njegove ogorčenosti nad kipom je politično - satirični dnevnik Osa v Ljubljani 11. novembra 1905 izdal pesem neznanega avtorja: Muza in škof - ljubljanska balada. Zaradi svoje lege je Prešernov trg eden najbolj tranzitnih točk v Ljubljani. Na trg se povezujejo naslednje ceste, ulice oziroma nabrežja: Cankarjevo, Adamič - Lundrovo, Hribarjevo in Petkovškovo nabrežje, Wolfova, Čopova in Trubarjeva ulica ter Miklošičeva cesta. Rahlo utrujeni smo si ogledali še Mestno hišo, ki je bila zgrajena v poznem 15. stoletju. Stavbenik je bil Peter Bezlaj. Podoba, kakršna je sedaj, je dobila med 1717 in 1719. Takrat jo je dozidal in uredil stavbenik Gegor Maček starejši. Pozneje je bila prezidana še s strani Svetozarja Križaja leta 1963. Videli smo razstavne prostore v Mestni hiši, ki obsegajo: Stekleni atrij, Zgodovinski atrij, Osrednji in Desni atrij. Osnovni namen razstavnih prostorov v ljubljanski Mestni hiši je predstavitev projektov Mestne občine Ljubljana in projektov pomembnih za mesto Ljubljana, organiziranje razstav v okviru mednarodnih in medmestnih sodelovanj, kot tudi organiziranje monografskih, skupinskih in društvenih likovnih razstav že uveljavljenih in tudi ljubiteljskih ustvarjalcev. Zgodovinski atrij je odprt razstaveni prostor, njegov deloma pokriti del se nahaja pod arkadami. Tu so nameščene tudi galerijske šine za obešanje slik, urejena je osvetlitev, primerna za razstave. Zgodovinski atrij je primeren za pripravo večjih razstav, katerih eksponati so deloma odporni na vremenske vplive (fotografske, kiparske, arhitekturne razstave, razstave keramičnih izdelkov,...). Stekleni atrij je pokrit, urejeno ima za razstave primerno osvetlitev in galerijske šine za obešanje slik. Primeren je za pripravo vseh vrst slikarskih, kiparskih, fotografskih, arhitekturnih in multimedijskih razstav manjšega obsega. Po ogledu smo se poslovili od lokalne vodičke in odšli do vzpenjače v spremstvu Mojce Slovinc iz Mestne občine Ljubljana, katera je poskrbela, da smo današnji dan preživeli prečudovito - fenomenalno in bo marsikateremu izmed nas ostal še dolgo v lepem spominu. V nekaj minutah smo se povzpeli na Ljubljanski grad. Izvedeli smo, da se ideja, želja in potreba po izgradnji tirne vzpenjače, ki bi povezovalo staro mestno jedro in Ljubljanski grad, ni rodila v preteklih petih letih. Stara je namreč že več kot stoletje. Mestna občina Ljubljana je konec leta 2006 Ljubljanski grad povezala s starim mestnim jedrom s pomočjo urbane potniške transportne naprave - tirne vzpenjače. Na podlagi prostorskih in oblikovnih zahtev se je za najboljšo rešitev izkazala žičnica, natančneje tirna vzpenjača. V letu 2010 so na grad prepeljali že milijontega potnika. Zgodovina tirne vzpenjače je izredno zanimiva, kajti v svojem pismu takratni Avstro - Ogrski oblasti je župan mesta Ljubljane dr. Ivan Hribar zapisal: " Ker je razgled iz dotičnih prostorov (Ljubljanskega gradu) očarovalno lep, in ker bi se sedanje senčnato dvorišče dalo

prav dobro porabiti, da bi bil grad, če se napravi nanj dvigalo, po katerem bi se prišlo na vrh za kakih deset krajcarjev ali še ceneje, bil vedno - zlasti pa še poleti zvečer - prav dobro obiskovan. " V tem istem pismu, v katerem daje župan pobudo za odkup gradu, piše tudi o dogovoru o končnem ogledu za izgradnjo dvigala. To je bilo leta 1897. Ideje o prevoznem sredstvu so se še rojevale v letu 1905, nato arhitektu B. Kobetu ter E. Mihevcu. Zadnji projekt je stekel že v letu 2005, prvi potniki pa so se z vzpenjačo popeljali konec decembra 2006. Trasa poteka zunaj obzidja srednjeveškega mesta, a tik ob njem, s čimer ne posega v nekdanjo prostorsko podobo srednjeveškega mesta. Ob izgradnji vzpenjače so bili izkopani ostanki srednjeveškega obrambnega obzidja, ki so utrjeni in prikazani vzdolž njene celotne trase. Enako je ob spodnji postaji prikazan obrambni jarek, ki je potekal ob vznožju obrambnega zidu in je bil kasneje nadgrajen s hišami. Star lesen stolp je bil med letoma 1845 in 1848 zamenjan z novim, zidanim. Današnji razgledni stolp je bil leta 1982 povišan za 1,2 metra, v letu 2009 pa še za dodanih 20 centimetrov. Dandanes stolp nima več požarnovarnostne funkcije, ampak je zgolj turistična točka za domače in tuje obiskovalce. Vse dni v letu se vam ponuja tudi čudovit razgled na mesto in širšo okolico z Razglednega stolpa, v lepem vremenu celo do 1/3 Slovenije. Najprej smo odšli do Restavracije na Ljubljanskem gradu, kjer so nam pripravili okusno kosilo. Po daljšem počitku smo si ogledali še Ljubljanski grad, s katerega smo videli prečudovit razgled nad mesto Ljubljana. Zgodovina oziroma začetki poselitve ljubljanske kotline so zaradi izredne geografske lege od nekdanj privabljali ljudi za stalno poselitev. Prva poselitev ožjega območja današnje Ljubljane sega v konec 2. tisočletja pr. n. št. (mlajša bronasta in železna doba). To so bili nosilci kulture žarnih grobišč, ki so si na grajskem griču ob koncu 13. stoletja pr. n. št. uredili naselbino. Ljudstvo, katerega etnične pripadnosti ne poznamo in ga imenujemo po načinu pokopa, je svoje preminule pokopavalo v žarah. Arheologi domnevajo, da so imeli na griču naselbino, možnost, da so svoje preminule prepeljali čez reko Ljubljanico na oni svet, ni izključena. Naselbina je zaradi kasnejših predelav in gradbenih podvigov na griču neraziskana, vendar iz podobnih naselbin po Sloveniji ugotavljajo osnovno obliko gradišča. Navadno je sestavljena iz dveh delov, manjšega bolj utrjenega in večjega, med seboj sta bila ločena z nasipom. Gradišči sta bili zavarovani deloma z obrambnimi nasipi in deloma s palisadami. Stanovanjske zgradbe so bile lesene stene, spletene iz šibja ter ometane z ilovico. Navadno so imele stavbe en ali dva prostora z ognjiščem, kjer je teklo življenje ob prostem času in slabem vremenu. Po pelodnih analizah so nosilci kulture žarnih grobišč našli na grajskem griču in okolici dovolj ugodnih površin za poljedelstvo in pašo. V gozdovih so našli les in divjad za prehranjevanje, poleg tega je ob bregovih Ljubljane živel veliko ptic, v vodi pa rib. Grajski grič (376 m) je pomenil varno bivališče, poleg tega pa so si zagotovili učinkovit nadzor nad rečnim prometom. Prazgodovinska naselbina je doživljala višek v 9. in 8. stoletju pr. n. št., nato pa začela postopoma slabeti. Ob prihodu Kelto ter pozneje ob rimski invaziji postojanka ni imela več gospodarske in kulturne moči. V Rimskem obdobju - Emona nas kontinuiteta V Rimskem obdobju - Emona nas kontinuiteta poselitve vodi do rimskega obdobja. Na levem bregu Ljubljane sta 1. in 14. legija ustanovili vojaško postojanko (med 100 in 50 pr. n. št.), leta 14 / 15. n. št. je mesto Emona dobila obzidje. V mestu je prebivalo približno 6.000 oseb, po večini so bili to trgovci, obrtniki, uradniki in upokojeni vojaki. Arheologi še ne vedo, ali je bila na griču vojaška postojanka ali celo tempelj. Ostanki iz rimskega obdobja segajo od 1. stoletja n. št. do 4. stoletja n. št.;

našli so nekaj novcev in kipcev boginje Aequerne (lokalna boginja, ki so jo častili v okolici Barja). Iz rimskega obdobja pa na grajskem griču žal ne zasledimo arhitekturnih ostankov. V 5. stoletju n. št. je bilo mesto Emona, po hunskem vdoru, porušeno. Sekundarno uporabljene rimske ostanke najdemo še danes vzdane v grajsko obzidje (kot spolije), vzdali so jih v 15. stoletju. Med propadom rimskega utrjenega mesta (5. stoletje n. št.) in zgodnjim srednjim vekom ostaja praznina, za slovansko obdobje torej ni še nič znanstveno določenega. V srednjem veku se na območje Ljubljane (po nemško Laibach) zgodovinsko prizorišče znova vrne leta 1106, ko je koroška plemiška rodbina Spanheim podedovala po rodovini

Breže - Selških ljubljansko gospodstvo in s tem tudi posestvo Ljubljanskega gradu. V zgodnjem srednjem veku je stala na grajskem griču lesena utrdba, med najdenim gradivom sta predvsem svinčena novca iz leta 1164 in leta 1183, verjetno kovana prav na Ljubljanskem gradu. V 13. stoletju je t. i. Spanheimski grad stal nad Mestnim trgom, takratnim Mestom. Natančnejšega vpogleda nam skromni ostanki zaradi kasnejših predelav ne omogočajo. Rezultati izkopavanj nam zagotovo potrdijo, da je to najstarejša zidana trdnjava. Glede prve omembe grajske utrdbe se mnenja razhajajo. V listini, izdani leta 1220, koroškega vojvode Bernarda Spanheimskega je zapisano: in palacio nostro Leibach, kar pa se po vsej verjetnosti ne nanaša na Grad, ampak na bivalno rezidenco. Leta 1243 se v neki listini omenja Grad in obzidano mesto pod njim, leta 1256 (že v zrelem srednjem veku) pa kot castrum capitalis ... Laybach. Najdenih ni nobenih materialnih dokazov, da bi plemiči raje bivali na Gradu kot v mestu, zato je lahko le domnevamo, da je grad plemičem služil tudi kot rezidenca. S smrtjo Ulrika Spanheimskega leta 1269 se je končalo 150 - letno obdobje vladavine te rodbine. Naslednje leto sta grad in mesto doživela prvo znano vojaško preizkušnjo, posest rodbine Spanheimov je zavzel češki kralj Otokar II. Přemysl. 15. stoletje - Habsburžani in turški vpadi. V slabih stotih letih je grad menjaval lastnike, vse dokler ni leta 1335 dežela Kranjska prešla v dedno posest Habsburžanov. Utrditev grajskega poslopja v 15. stoletju je bila še posebej pomembna zaradi turških vpadov, Turki prvič potrkajo na mestna vrata leta 1415. Posledica turških vpadov na Kranjsko je bila tudi utrjevanje gradov. Deželni knez je skrbel za izgradnjo in obnovo obzidij, Ljubljana ga dobi leta 1416 in 1448 ter znova leta 1463 in 1478. Posegi v 15. stoletju, v obdobju vladavine deželnega kneza in hkrati avstrijskega cesarja Friderika III. Habsburškega (cesar 1452 - 93), so popolnoma spremenili podobo prvotnega gradu. Staro Spanheimsko trdnjavo so podrli skoraj do temeljev ter postavili novo grajsko utrdbo, ki ima nepravilni tloris pozno srednjeveške utrdbe, ta pa pri nas zastopa še tradicionalno, neitalijansko smer. Utrdba je bila prilagojena novemu strelnemu orožju, celoten grajski kompleks so razširili ter zgradili Peterokotni stolp, ki je povezoval zunanost z dvžnim mostom nad obrambnim jarkom. Eden najstarejših še ohranjenih delov gradu iz 15. stoletja je kapela svetega Jurija, posvečena leta 1489, kasneje barokizirana. Leta 1496 je bil zgrajen deželnoknežji stolp Padav (današnje Šance), ki so ga v drugi polovici 16. stoletja z obzidjem povezali v enotno grajsko utrdbo. Leta 1515 je katastrofalen potres prizadel vso deželo, novi grajski kompleks pa ni bil prizadet. Polihistor Janez Vajkard Valvasor istega leta poroča o kmečkem uporu; kmetje so napadli tudi grad, vendar je gospoda napad odbila. Razen obodnih zidov, grajske kapele, vogalnih stolpov so ostale grajske stavbe nastale v 16. in 17. stoletju. Vzdolž obzidja so nanizali stanovanjske dele za deželnega glavarja, dvorišče je služilo za zbiranje deželne plemiške vojske. Gradbeno dejavnost so vodili deželni glavarji, sama

zgodovinsko znana in znamenita imena: Lenkovič, Lamberg, Auersperg, Kacijaner, Thurn ... Zbirka imen je danes ohranjena na stropu grajske kapele, ki je bila leta 1747 poslikana s šestdesetimi grbi deželnih glavarjev. Prenovljena prostora na Ljubljanskem gradu z imenom spominjata na nekdanjo rezidenco deželnih glavarjev; dve sobani, imenovani Stanovska dvorana in Palacij, bi dejansko lahko služili kot plemiški bivalni del v grajskem kompleksu. Sredi 17. stoletja je grad izgubil vlogo trdnjave in rezidence, prav s tem se je začel počasen propad. Ker je bilo v njem vojaško skladišče, je grad namesto ščitil ogrožal prebivalce in mesto pod seboj. Ob vsaki nevihti je mestu pretila velika nevarnost, da bi udarila strela v enega od stolpov za smodnik. Na gradu sta bila kar dva, cesarski in deželni - oba z veliko zalogo smodnika. V zgodovini Ljubljanskega gradu so se takšne nesreče dogajale (1630, 1686, 1737), izbruhnili so požari; meščani so se silno ustrašili ob velikem požaru leta 1774, ki se je razširil proti gradu, in na ta način ogrožal uskladiščeni smodnik. Konec 18. stoletja, med letoma 1793 in 1796, je dunajska administracija menila, da bi ga bilo najbolje podreti, gradbeni material pa prodati. Proti temu so bili kranjski deželni stanovi in deželni odbor, zato je prevladalo prepričanje, da je treba grad ohraniti. Te polemike je prekinil prihod Francozov pomladi leta 1797, ko je francoska vojska prvič zasedla mesto Ljubljana, ponovno pa v letu 1809. V obdobju Napoleonovih Ilirskih provinc (1809 - 13) sta bili na gradu vojašnica in vojna bolnišnica. Po vrnitvi Avstrijcev leta 1815 so grajsko poslopje spremenili v kaznilnico za osebe iz Kranjske in Koroške, obsojene na kazen do 10 let težke ječe. Na Gradu so bili zapori, s presledkom med letoma 1848 in 1868 do konca druge svetovne vojne. Grad je v zaporniškem obdobju doživel veliko prezidav in adaptacij. Osrednje dvorišče je bilo nasajeno s kostanji in je služilo kot zaporniško dvorišče za vsakodnevno rekreacijo. Med prvo svetovno vojno (leta 1914) se je v grajskih zaporih znašel slovenski pisatelj Ivan Cankar kot nevaren politični nasprotnik Avstro - Ogrske monarhije. Med drugo svetovno vojno je bil grad namenjen najprej za italijanske zapore, po kapitulaciji pa za nemške. Leta 1848 so namesto starega obrambnega stolpa nadzidali današnji razgledni stolp z uro, le - tega so leta 1980 obnovili in nadzidali. Leta 1905 je bilo za usodo gradu pomembno - v obdobju županovanja Ivana Hribarja ga je odkupila mestna občina. Namenjen je bil za kulturne ustanove, zaradi stanovanjske stiske so ga delno preuredili v stanovanja. Najbolj znani načrt o prenovi Ljubljanskega gradu je načrt arhitekta Jožeta Plečnika, ki pa ni nikoli zaživel. Popolna prenova se je začela po letu 1963, ko so zadnji stanovalci dobili stanovanja v mestu. V samem središču Ljubljane, le lučaj od mestnega vrveža, na griču stoji srednjeveška utrdba. Ljubljanski grad, prepoznavni simbol mesta, je dandanes privlačna kulturna in turistična točka s pestro vsebino. Zavetje srednjeveškega obzidja ponuja bogato paleto aktivnosti in dogodkov skozi vse leto. Sprehodili smo se do Palacija to je dvorane, v katerem je deželni glavar nekdanj prirejal slovesne sprejeme in gostije; prav tu so se izvajale pomembne pristojnosti grajskega gospoda. Izvor besede palacij (latinsko palatium - dvorec) potrjuje, da so bili to reprezentančni, in ne bivalni prostori deželnega glavarja. V obdobju glavarja Herberta Turjaškega je prostor opisan kot poslikana dvorana, jedilnica z okroglo mizo in dvanajstimi sedeži. Leta 2003 je bila dvorana prenovljena; ohranja podolgovato srednjeveško formo ter štiri renesančne pomole in je domiselno tehnično opremljena (dvizni večnivojski oder, pomični stropni tramovi, prikrita osvetlitev). Biro Ambient (M. Kerin, M. Kregar, E. Ravnikar) je za prenovu Palacija in sosednje Stanovske dvorane dobil Plečnikovo medaljo za pomemben prispevek k razvoju slovenske arhitekture. In že smo vstopili v

Stanovsko dvorano, ki zajema nekdanje bivalne prostore deželnega glavarja na Ljubljanskem gradu. Arhitekturni ostanki v dvorani pričajo o postopni graditvi grajskih sob, zasluge za nastanek pa pripisujemo deželnim glavarjem iz družine Lambergov. V virih so omenjene: kamra hišne gospodinje, velika nova soba s studiariumom, poselska soba in stražarska soba. Vsi prostori so bili ogrevani, poleg kamre so bile tudi urejene sanitarije. Nekdanje sobe so združene v enotni prostor, ki skupaj z v zaporniškem obdobju dodanim traktom tvorijo Stanovsko dvorano. V letu 2008 je v dvorani imela slavnostno kosilo britanska kraljica Elizabeta II. in vojvoda Filip Edinburški. Pot nas je vodila do Friderikovega stolpa, ki je med Stanovsko dvorano in Palacijem, kjer smo videli, da je imela v nekdanjem vhodnem stolpu v dveh etažah urejene prostore grajska gospa. V 15. stoletju sta bili v stolpu urejeni dve manjši bivalni sobi s povezovalnim stopniščem. Iz arhivskih zapisov je znano, da je obe sobi uporabljala grajska gospa, sobi pa sta bili ogrevani. Prenovljena prostora izžarevata srednjeveškega duha, v celoti pa je ohranjeno povezovalno stopnišče med etažama. Odprl se nam je prečudovit pogled na osrednje grajsko dvorišče, ki je z vseh strani zaprt ambient, po eni strani prostran, saj je njegova osrednja ploskev ravna in pokrita s kamnitimi ploščami, po drugi strani pa tudi poln razgibanjih arhitekturnih elementov, ki sestavljajo idealno kuliso za raznovrstne dogodke. Še posebej večerni dogodki v toplih mesecih leta, ko lahko prostor osvetlimo z baklami, se obiskovalcem prijetno vtisnejo v spomin. Dvorišče je nivojsko členjeno in ima tipičen nepravilni gotski tloris. Sledil je ogled Bele in Modre dvorane, kjer so v osemdesetih letih med Stolpom strelcev in Peterokotnim stolpom obnovili objekt, ki so ga namenili za gostinski lokal in poročne obrede. Bela in modra dvorana skupaj s predprostorom zavzemata celotno drugo nadstropje objekta. Poleg poročnih prostorov je v nadstropju višje še terasa. Peterokotni stolp je v 15. stoletju služil kot glavni vhod na grajsko dvorišče in za obrambo gradu pred napadi z južne strani. Z zunanjim svetom so bili prebivalci gradu povezani z dvema dvžnima mostovoma, ki sta potekala nad obrambnim jarkom. Na zunanji strani se je dvigal umetno narejen hrib Lipnik - tako visok, kot so vhodne odprtine. Še danes smo videli ohranjeni dve odprtini, večja za vozove in konje, manjša za ljudi. Videli smo tudi različne strelne line, kajti utrdba je bila prilagojena novejšemu orožju. V nadstropju je bilo stanovanje gradiščana, upravitelja grajske stavbe. Današnji prenovljeni stolp je brez nadstropja in ima odprto ostrešje, namenjen je razstavam, manjšim koncertom in gledališkim predstavam. Dalj časa smo se zadržali v Grajski kapeli Sv. Jurija, ki je eden najstarejših delov gradu in hkrati zidanih. Na podlagi cesarjeve listine iz leta 1489 je bila posvečena sv. Juriju, sv. Pankraciju in cesarici Heleni. Prvotni vhod v kapelo je bil na severni strani, do katerega se je prišlo po trinajstih stopnicah, in je v uporabi še danes. Pozneje je v kapelo vodil vhod z južne strani. Prvotna gotska kapela je imela odprto ostrešje, štiri gotsko zašiljena okna ter emporo, s katere so imenitneži spremljali sveto mašo. Znova je bila pozidana v baročnem stilu, leta 1747 so jo poslikali z grbi deželnih glavarjev. Le redko v cerkvenih prostorih srečamo poslikavo s posvetno vsebino, zato štejemo kapelo med prave evropske bisere. Pri zadnji prenovi (leta 1992) so odkrili tudi prvotno gotsko poslikavo - bordure okoli oltarjev, vhoda ter okenskih odprtin. Na stenah se kažejo posvetilni križi v gotskem stilu, ki simbolizirajo Kristusov križev pot. Skalna dvorana je prostor pridobljen ob zadnji prenovi, dvorana se nahaja pod Grajsko kavarno in v njej se danes nahaja Lounge Club Goodlife. Fantastično za marsikaterega od nas. Zanimiva je bila večnivojska ureditev in preplet gradbenih materialov z geološko strukturo tal. Kot

kažejo arheološka izkopavanja je v tem predelu Gradu, med Stolpom strelcev in Peterokotnim stolpom, stala prva dvorana šele v 16. oziroma 17. stoletju. Načrti iz začetka 19. stoletja opisujejo prostor kot drvarnico za paznike in upravnike zaporov. Trakt je bil obnovljen v začetku devetdesetih let in je hkrati prvi večji gradbeni poseg pri sodobni prenovi Ljubljanskega gradu. Skalna dvorana je dobila ime po mogočnih skalah sredi prostora, ki predstavljajo geološko strukturo grajskega griča. Vstop v dvorano je pod grajskim mostom ali po dvojnih spiralno zavitih stopnicah iz Grajske kavarne. Danes v njej deluje Goodlife Lounge Club. Posebno zanimiv je Erazmov stolp, imenovan po roparskem vitezu Erazmu Jamskemu (iz družine Lueggerjev), je po domnevi arheologov služil kot plemiška ječa. Na stenah ječe smo vidni sledove izdolbenih grbov (približno deset jih je), eden izmed njih naj bi pripadal Erazmu Predjamskemu. Erazem v tej ječi ni umrl, po vsej verjetnosti je ječarja podkupil, kajti smrt ga je čakala doma, v gradu Predjama pri Postojni. Nekatere grbe spremljajo napisi in celo letnice, približna datacija stolpa in grbov sega v začetek 15. stoletja. Do danes grbov ni nihče podrobneje analiziral, ugotovitve pa bi bile za javnost več kot zanimive. Za zdaj torej še ostaja neznanka, katera plemiška gospoda je v poznem srednjem veku (in pozneje) prisilno bivala na Ljubljanskem gradu. Danes v njem deluje Info center. Grad ima tudi orožarno, ki stoji med Peterokotnim stolpom in Smodnišnico. Zgrajena naj bi bila leta 1524 na željo cesarja Ferdinanda. Služila je tudi kot konjušnica, kašča in bivališče vojske, ki se je zbirala na gradu. Danes se v njej nahaja Gostilna na gradu. Hribarjeva dvorana je dobila ime po ljubljanskem županu Ivanu Hribarju. Naziv častnega meščana mesta Ljubljane je dobil za izgradnjo mestnega vodovoda. Za župana leta so ga ljubljanski meščani izvolili po katastrofalnem potresu 1896, to funkcijo pa je opravljal kar 14 let. V času Hribarjevega županovanja je mesto Ljubljana dobilo veliko novosti in pridobitev: leta 1905 je občina kupila Ljubljanski grad, postavili so prvo elektrarno, dobili prvi javni električni prevoz - tramvaj. Hribarjeva dvorana je največja grajska dvorana, saj meri več kot 200 m². Po prenovi bo večnamenski prostor, ki pa se sedaj uporablja v razstavne namene. In že smo se znašli v Smodnišnici, ki se nahaja med Kapelo Sv. Jurija in Orožarno in velja za enega prvih grajskih prostorov, sezidana je bila v 15. stoletju. Arheološko zanimivo je odkritje dveh prostorov, kuhinje in prek kurišča ogrevanega bivalnega prostora (sobe). Videli smo tipično gotsko oblikovano stanovanjsko enoto, ki je pozidana v kotu grajskega obzidja. Verjetno je bil prostor zasut, ko so v neposredni bližini postavili mlin za smodnik. Srednjeveški mlin za smodnik je ključni element pri gradnji nove trdnjave v 15. stoletju, ki je že upoštevala nove taktike obrambe s smodnikom. Smodnišnica je Ljubljanski grad tudi ogrožala, saj je večkrat vanj udarila strela in prebivalce življenjsko ogrožala. Nekoč so ob neurju vrata smodnišnice našli pri Savi v Črnučah (približno 4 km iz Ljubljane). V arhivskih zapisih (1586) je omenjen tudi jahalni hlev. V 19. stoletju je - tako kot večina grajskih prostorov - služila za namene kaznilnice (delavnica za moške v pritličju in ženska delavnica v nadstropju). Danes pa smo v teh prostorih videli stalno razstavo Slovenska zgodovina, ki prikazuje vse od prazgodovinskega obdobja do danes. Videli smo zgodovino, razstavljen na 300 kvadratnih metrih. Vsebinski vodja postavitve je zgodovinar Božo Repe, ki je pojasnil, da so razstavo na okoli 300 kvadratnih metrih postavljali nekoliko manj kot tri leta. Daljši zastoji so nastali zaradi nekaterih obnovitvenih del in tudi zaradi pomanjkanja denarja. Ekspozate so donirali muzeji s cele Slovenije in številni posamezniki, nekaj pa so jih tudi kupili. Postavitev je zasnovana kronološko in razdeljena na šest sklopov - prazgodovino in

rimsko obdobje, srednji in zgodnji novi vek, 19. stoletje in prvo svetovno vojno, jugoslovansko kraljevino in drugo svetovno vojno, socialistično Jugoslavijo ter samostojno Slovenijo. Spoznali smo lahko vsakokratne družbe, državne tvorbe, politične, socialne, gospodarske razmere, migracijska gibanja, promet, kulturo, arhitekturo in vsakdanje življenje. Ljubljanski grad dobiva s tem načrtovano podobo, po kateri bodo zapolnjeni vsi prostori na gradu, meni ljubljanski župan Zoran Janković, ki si želi, da bi postal grad najbolj obiskana turistična točka v Sloveniji. Drobci naše zgodovine, ki smo jih videli, otipali in slišali na razstavi so le nekateri izmed mnogih, ki jih lahko najdemo po muzejih, razstaviščih in prizoriščih širom Slovenije. Današnje ozemlje Slovenije je s svojo izjemno lego, na križišču naravnih poti med Alpami, Jadranom in Panonijo, že od najstarejših obdobj stičišče različnih kultur in ljudstev, ki so nam s svojimi dejanji in načinom življenja zapustili bogato dediščino. Sledil je ogled Razglednega stolpa, ki so ga po odhodu Francozov porušili (oziroma se je zaradi dotrajanosti porušil sam). Stolp piskačev, ki so ga dve leti kasneje na mestu starega obrambnega stolpa postavili kot lesen požarnosignalni stolp. Star lesen stolp so med letoma 1845 in 1848 zamenjali z novim, zidanim. Dokončan stolp je imel stanovanje za požarnega čuvaja, ki je s topovskimi streli naznanil, če je v mestu začelo goreti. Današnji razgledni stolp je bil leta 1982 povišan za 1,2 metra, v letu 2009 pa še za dodanih 20 centimetrov. Dandanes stolp nima več požarnovarnostne funkcije, ampak je zgolj turistična točka za domače in tuje obiskovalce. Prvotni vhod je bil na severni strani deželno knežjega gradu. Urejen je bil z dvžnim mostom na vhodni strani. Omenjeni vhod so nadzidali v Stolp piskačev (prvič omenjen leta 1544); stal je pred današnjim razglednim stolpom. Prostor za mestne godce je bil na lesenem hodniku, speljan okrog stolpa, kjer so vsako dopoldne ob 11. uri trobili s tremi pozavnami in enim kornetom. Kdaj je ta navada zamrla ni znano, viri jih omenjajo v 16. in 17. stoletju. Mestni godci so bili hkrati tudi čuvaji, ki so v stolpu skrbeli za požarno varnost mesta. Ob izbruhu požara so podnevi izobesili rdeče blago, ponoči pa svetilko. Stolp piskačev je bil v obdobju Francozov močno poškodovan in dotrajan. Kasneje, leta 1848, so ob stolpu zgradili današnji Razgledni stolp. Naslednja znamenitost, ki smo jo videli na obhodu je bil Stolp strelcev. Temelji so iz 15. stoletja, od stolpa do meščanske utrdbe na današnjih Šancah je potekalo obzidje. V letih 1946 - 1953 je bil stolp po načrtih arhitekta Borisa Kobeta (1905 - 1981) obnovljen. V pritličju je bila urejena pivnica, v nadstropju pa kavarna. Še posebej se je Kobe posvetil oblikovanju notranje opreme iz masivnega lesa (stoli, mize in polžasto stopnišče). Skupaj z akademskim slikarjem Marijem Pregljem (1913 -1967) sta zasnovala predloge za poslikave v sgraffito tehniki ter jih nato tudi upodobila. Umetnika sta prizore ustvarjala skupaj, zato je težko potegniti ločnico med obema avtorjema. Konservatorsko - restavratorska dela so se pričela že v letu 2007, zaključila pa so se novembra 2008. Dela je izvajal Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center, vodil pa jih je akademski slikar Ljubiša Milić, restavratorski svetnik. Pot nas je vodila do Grajske ječe. Prostor grajske ječe je ujet med grajsko obzidje in naravno skalo. Ječa je bila dostopna zgolj z nivoja dvorišča, kar pomeni, da so ujetnike po sistemu vrvi (verige) spuščali v luknjo. V majhnem prostoru so bili ujetniki priklenjeni z verigo okoli gležnja in so tako čakali, da mine kazen. Po virih sodeč so v ta prostor zapirali ujete turške vojake, protestante in kmečke upornike. Prostor ni imel strehe, nad glavami ujetnikov je bila le nekakšna rešetka. Koliko oseb je bilo zaprtih hkrati, ni poznano, so pa preživljali izredno težke čase, saj so v malem prostoru opravljali vse življenjske potrebe (prehranjevanje ter

izločanje). Odprta streha je prepuščala tako sončne žarke kot snežne padavine. Poleg ječe je svoje mesto na Ljubljanskem gradu dobila grajska trta. Trto so zasadili 30. 9. 1990 v znamenje prijateljstva med mestoma Maribor in Ljubljana. Ugotovljeno je, da je trta na Lentu najstarejša žlahtna trta na svetu, saj je stara več kot štiristo let. Sorta se imenuje modra kavčina ali žametna črnina (tudi Kölner noir, bleu de Cologne, kosavina, plava velka, gross milcher, blauer milcher, žametovka). Mariborski vinski konvent ima pravilnik, komu se podari cepljenke, preveri se predvsem lastnosti tal in tudi skrbnika. S podarjanjem cepljenke se tke prijateljstvo med slovenskimi mesti in kraji, a tudi med evropskimi mesti, saj ta trta raste med drugim tudi v Parizu (Musée du vin). Na Ljubljanskem gradu ima domovanje Vinski konvent sv. Urbana, vsako leto pa se slavnostno obeleži obrezovanje trte in trgatev. Prvi Častivredni vinski konvent sv. Urbana je bil ustanovljen v Mariboru. Ideja druženja ob vinu in dobri kulinariki se je razširila po celi Sloveniji. Konvent v Ljubljani je bil ustanovljen 11. novembra 1993. Vinski konvent nosi ime po svetem Urbanu, ki goduje 25. maja (po papežu Urbanu I.). Ta dan označuje začetek cvetenja vinske trte, zato je spomladanski sv. Urban (obstajajo še trije) že sedem stoletij zaščitnik vinogradnikov in vinarjev. Obenem je tudi pandan sv. Martina v novembru. Člane konventa združuje spoštovanje do vinske trte in vina, zato gojijo kulturo uživanja vina. Prijetna družabnost jih povezuje v želji, da bi z ljubeznijo spoznavali domača in tuja vina. Vedno in na vsakem kraju se zavzemajo za pristnost in kakovost slovenskih vin ter širijo poznavanje o vinih in kulturi pitja vina v svoji okolici. Člani konventa so skrbniki grajske trte, razvijajo različna področja povezana s kulturo slovenskih vin, njihovimi pristnostmi in kakovostmi. Ob širjenju kulture uživanja vina si prizadevajo ohranjati tudi kulturne, umetnostne, kulinarčne in druge posebnosti slovenskega prostora skozi čas. Sv. Urban je upodobljen s tiaro na glavi, v roki ima knjigo na kateri je grozd na listu vinske trte. Znak Vinskega konventa sv. Urbana v Ljubljani je okrogle oblike, simbolično za obliko vinskega soda in za krog ljudi, ki se družijo ob plemeniti ideji. V sredini kroga so Urbanovi simboli: knjiga, ki ponazarja modrost na kateri je grozd z listom vinske trte. V počastitev svojega patrona sv. Urbana se člani ljubljanskega vinskega konventa vsako leto 25. maja srečajo ob trti na Ljubljanskem gradu, ki jo je mesto Ljubljana dobilo v dar od mesta Maribor 30. septembra 1990. Člani Častivrednega vinskega konventa svetega Urbana v Ljubljani se shajajo ob pozdravu pomladi, rezi grajske trte, na urbanovo, ob pozdravu jeseni, trgatvi grajske trte in na martinovo, z dobrimi mislimi in strokovno skrbjo za te žlahtne darove narave. Vinski konvent vodi kapitelj, ki ga sestavljajo: pretor, kancler, zakladnik, tradicionalar, kletar, skriptor, kronist in skrbnik podobe. Pred nekaj leti je bil ustanovljen tudi konvent v Portorožu. Pretor ljubljanskega vinskega konventa je dr. Janez Čebulj, mariborskega mag. Jože Protner, portoroškega pa g. Vojko Čok. Dejavnost ljubljanskega konventa se financira iz članarine. Razstavljene eksponate smo videli iz različnih slovenskih muzejev. Na vhodu nas je pozdravil kip » Sveta Trojica«, delo kiparja Francesca Robba, ki je ustvaril tudi Robbov vodnjak. Razstava nas je popeljala od prazgodovine, pa vse do samostojne Slovenije. Iz obdobja prazgodovine in rimskega obdobja, smo si ogledali leseno kolo z osjo z Ljubljanskega Barja, pa situla iz Vač in kip Emonca iz Narodnega muzeja Slovenije. Srednji in zgodnji vek nam predstavi faksimile Biblije, Jurija Dalmatina. Iz tega obdobja je tudi freska Mrtvaški ples iz cerkve Svete Trojice v Hrastovljah. V delu, ki predstavlja 20. stoletje so razstavljeni kipi nekaterih ljudi, ki so pomembno zaznamovali naš čas. Med njimi general Rudolf Maister, kralj Aleksander in Josip Broz Tito. Robbov vodnjak

ali Vodnjak treh kranjskih rek (Save, Krke in Ljubljance) je ena največjih baročnih kulturnih znamenitosti Ljubljane. Stoji ob mestni hiši in povezuje Mestni trg, Ciril - Metodov trg in Stritarjevo ulico. Vodnjak je po vzoru podobnih rimskih vodnjakov izdelal kipar rojen v Benetkah, Francesco Robba. Francesco Robba je prišel v Ljubljano leta 1720. Poročil se je s hčerko slovenskega kamnoseka in prevzel njegovo delavnico. Poleg znamenitega vodnjaka, je njegovo delo vidno tudi v Uršulinski cerkvi pa tudi drugod po Sloveniji. Originalni Robbov vodnjak so obnovili in od poletja 2008 stoji v steklenem atriju Narodne galerije. Od osamosvojitve naprej se v Sloveniji 29. marca spomnimo na rojstni dan generala in pesnika Rudolfa Maistra in z raznimi prireditvami počastimo njegov spomin. Rudolf Maister je bil eden izmed redkih Slovencev, ki je znal in upal ne samo razmišljati, ampak tudi ukrepati državotvorno, kot državnik in strateg obenem. Ne oziraje se na povsem negotov izid, se je odločil za drzne poteze in z njimi tudi uspel iztrgati iz nemških rok oziroma krempljev ne samo Maribor, marveč tudi velik del severne Slovenije. Ob koncu prve svetovne vojne se je povezal z Narodnim svetom za Štajersko in

1. novembra leta 1918 je prevzel vojaško poveljstvo na območju Maribora in slovenske Štajerske. Ko je tedanji mestni svet razglasil priključitev Maribora k Avstriji je Rudolf Maister takoj ustanovil slovensko vojsko s približno 4000 vojaki in 200 častniki, ki so v noči na 23. november v Mariboru razorožili tako imenovano zeleno gardo. Po ponesrečeni aprilski in zmagoviti majski ofenzivi leta 1919 je Maistrova vojska zasedla še del narodnostnega mejnega območja na Štajerskem in po njegovem severnem robu še danes poteka državna meja. Rudolf Maister pa ni bil samo vojak, marveč zelo vsestranska osebnost od literata, predvsem pesnika, do slikarja in bibliofila. Zanimala ga je tudi glasba, nenazadnje pa se je izkazal tudi kot organizator kulturnega življenja. Očitno je bil pogosto v dilemi, kaj naj pravzaprav počne v življenju. Ustvarjal je bil vse do svoje smrti leta 1934, vendar je šele v zadnjem času dočakal svoj čas in zasedel mesto, ki mu gre v slovenski zgodovini. Dolga leta in desetletja v naši zavesti ni bil navzoč s takšno močjo, s kakršno bi, glede na svoje zasluge za slovenski narod, moral biti. Zaradi pristranskega ali / in ideološkega obravnavanja zgodovinskih dogodkov je bil skoraj izrinjen iz naše zavesti. Vse skupaj se je začelo že tedaj, ko je general vlekel pogumne, a tudi riskantne poteze - osrednje slovenske oblasti so bile do teh potez izrazito obotavljive, neodločne in celo odklonilne. Očitno so boleale na pomanjkanju narodne zavesti, ki je generalu Maistru velevala kako in kaj naj ukrepa. Razgibano življenje Rudolfa Maistra se je začelo 29. marca 1874 v Kamniku in končalo

26. julija 1934 v Uncu pri Rakeku. Po 6. razredu gimnazije v Ljubljani je odšel na Dunaj v šolo za kadete. Kot poročnik, je bil po demonstracijah v Ljubljani premeščen v Galicijo in tam postal stotnik. Po hudi bolezni in vrnitvi v Slovenijo (Celje, Maribor) je postal major in poveljnik črnovojniškega okrožnega poveljstva. Dne

1. novembra 1918 je prevzel poveljstvo nad Mariborom in Spodnjo Štajersko, ter ju podredil oblasti Narodnega sveta za Štajersko. Ta svet ga je tudi povišal v generala. Po zmagi in premirju je prevzel poveljstvo Koroškega obmejnega poveljstva in v predplebiscitnem času skušal pridobiti prebivalstvo za Jugoslavijo. Po sklepu plebiscitne komisije se je moral od tam umakniti in leta 1923 je bil v nejasnih okoliščinah upokojen kot divizijski general. Vsega lepega je žal enkrat konec in že smo odšli do vzpenjače, ki nas je popeljala do začetne točke. Od tu smo naredili kratek sprehod po prelepo okrašeni Ljubljani do Kavarna in slaščičarna Zvezda, kjer so nam gostoljubne slaščičarke pripravile okusno Sacher torto. Čakala nas je edino še pot do avtobusa in odhod proti domu.

Namen izleta je bil, da osebe s posebnimi potrebami koristno preživijo svoj prosti čas, pričarati jim praznično vzdušje, da se med seboj spoznamo, družimo ter zabavamo, izmenjamo izkušnje, s tem pa želimo invalidnim osebam pomagati pri vključevanju v normalno življenjsko okolje, naučiti jih samostojnega in neodvisnega življenja ter osamosvajanja od staršev, po drugi strani pa pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah.

Predvsem se zahvaljujemo županu Mestne občine Ljubljana Zoranu Jankoviču, ki nam je omogočil brezplačen enodnevni izlet po Ljubljani ter nadvse prijazni in gostoljubni Mojci Slovinc iz Kabineta župana Mestne občine za izpeljano organizacijo in trud navedenega dne. Vsekakor pa velja zahvala tudi Kavarni in slaščičarni Zvezda Ljubljana za donirano torto ter Elektrospojem d.o.o. - Proizvodnja in trgovina Ljubljana in Vzajemnim skladom TRIGLAV - Družba za upravljanje d.o.o. Ljubljana, ki so nam priskočili na pomoč z doniranimi sredstvi za prevoz naših oseb s posebnimi potrebami.

v. d. predsednica
Vanda Hrovatin